

Avrupa Birliği

Yazar

Yrd.Doç.Dr. Erol KUTLU

ÜNİTE

9

Amaçlar

Bu üniteyi çalıştıktan sonra;

- Avrupa Birliğinin kurulma nedenlerini, günümüze kadarki gelişim sürecini, organlarını, çalışma alanlarını ve Türkiye ile ilişkilerini öğrenmiş olacaksınız.
- Böylece 30 yılı aşkın bir süredir tam üye olmaya çalıştığımız AB'ni tanıyıp, Türkiye ile ilişkileri konusunda daha sağlıklı değerlendirmeler yapabileceksiniz.

İçindekiler

- Giriş 181
- Avrupa Birliği'nin Tarihsel Gelişimi 181
- Avrupa Birliği'nin Genişlemesi 183
- Avrupa Birliği'nin Amaçları 184
- Avrupa Birliği'nin Organları 185
- Avrupa Birliği'nin Mali Kaynakları 188
- Avrupa Birliği Ortak Politikaları 189
- Maastrich Anlaşması ve Avrupa Birliği 192
- Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Bütünleşme Süreci 194
- Özet 199

• Değerlendirme Soruları	201
• Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar	202

Çalışma Önerileri

- Avrupa Birliği dinamik bir şekilde yapısal değişikliğe gitmektedir. Bu nedenle AB'deki gelişmeleri yeni yayınlardan takip etmelisiniz.
- Bu ünite içindeki ve sonundaki değerlendirme sorularını kitaba bakmadan cevaplandırmaya çalışınız. Cevaplandıramıyorsanız ünitedeki ilgili konuyu tekrar gözden geçiriniz.

1. Giriş

Gerek gelişmiş, gerekse azgelişmiş ülkelerin dünya ticaretini geliştirmeye yönelik faaliyetleri iki doğrultuda gerçekleşmiştir. Bunlardan birisi "evrensel yaklaşım" adı verilen gelişmedir. Bu yaklaşım GATT çerçevesinde, olabildiğince fazla sayıdaki ülke arasında ticaret kısıtlamalarının kaldırılması ve azaltılmasını öngörür. İkinci yaklaşım ise, daha sınırlı nitelikte olup, belirli bir coğrafi bölgede yerleşik ve yakın ilişkiler içinde olan ülkeler arasındaki ticaret ve diğer akımların serbestleşmesi esasına dayanır, ki bunun adı bölgesel bütünleşme ya da kısaca bölgeselleşmedir.

Bu ünite, yukardaki ikinci yaklaşımın dünyada en iyi örneği olan bugünkü adıyla Avrupa Birliği incelenecektir. AB bugüne kadar gerçekleştirilen en başarılı iktisadi birleşmedir. Bu oluşum dünyanın başka yörelerinde de benzer girişimleri özendirmiştir. AB, ekonomik olduğu kadar siyasal amaçları olan bir gelişmedir. Bu bakımdan bu ünite, incelemelerde geniş kapsamlı bir yaklaşım izlenmiş, konunun ekonomik özelliklerinin yanında zaman zaman sosyal ve siyasal boyutlarına da değinilmeye çalışılmıştır. Ünite, son kısmında ise, AB-Türkiye ilişkileri ve bütünleşme süreci analiz edilecektir.

2. Avrupa Birliği'nin Tarihsel Gelişimi

Avrupa Birliği'nin tarihi başlangıç noktasının genelde, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllar olduğu kabul edilir. Bu yıllar bir daha aynı acıların yaşanmaması için Avrupa'da bir birlik yaratılması gerektiği fikrinin kıta uluslarında ve yöneticilerinde uyandırdığı dönemdir. İkinci Dünya Savaşı'ndan yıkık ve tükenmiş çıkan Avrupa'nın yeni bir politik ve ekonomik model arayışı içine girdiği görülmektedir.

Avrupa Birliği fikrini doğuran temel olay nedir?

Marshall yardımı adı altında Avrupa'ya akan ABD sermayesinin kendilerini gidecek ABD'ye bağımlı kılacağını gören ufak ve güçsüz Batı Avrupa ülkeleri, Avrupa menşeli yeni bir sermaye piyasası oluşturmak istemişlerdir. Bu amaçlarına bireysel olarak ulaşmaları mümkün olmadığından, bu ülkelerin ekonomik potansiyellerinin bir araya getirilmesi ve böylece güçlü bir Avrupa Pazarı oluşturulması planlanmıştır. Bütünleşmenin pazar genişlemesine, bunun da sermaye ve teknolojinin hızlı gelişimine yol açacağı düşünülmüştür.

AB oluşturma fikri ile Batı Avrupa Neyi Planlamaktaydı?

Avrupa Birliği'nin kuruluşundaki temel ekonomik neden budur. Hızlı bir ekonomik kalkınma ile savaşın yıkıntılarında kısa sürede kurtulma isteği Avrupa ülke-

ri otoriteye devrederler. Ayrıca tam ekonomik birlik, siyasal bütünleşmeyle birlikte yürür. Örneğin izlenen ortak ekonomik politikanın gereği olarak bir merkez bankasının kurulması ya da ortak para biriminin kabul edilmesi demek aynı zamanda ulusal otoritelerin yetkilerinin bir kısmını bu birliğe devretmeleri anlamına gelir.

Bölgesel bütünleşme ya da bölgeselleşme; küreselleşmenin alternatifi olmakla birlikte aslında ön aşamasıdır. Bölgeselleşme belli bir bölgedeki ülkeler arasındaki birleşmedir.

Oysa küreselleşme dünya çapındadır. Küreselleşme alanına gelişmiş veya gelişmemiş ülkeler katılabilirler. Fakat bölgeselleşmede ülkelerin gelişmişlik düzeyleri birbirine yakın olmak zorundadır. Ekonomik anlaşmalar ve paketler gibi yapılan her türlü girişim küreselleşmeye yönelik olmakla beraber bölgesel niteliklerde taşır.

Küreselleşme ve bölgeselleşme arasındaki en belirgin fark nedir?

Bölgeselleşmede rekabet yok olmamakta, aksine dev boyutlarda sürmektedir. Örneğin AB ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Konseyi farklı büyüklük ve ekonomik güce sahip olsalarda bu rekabette yer alabilmek için oluşturulmuşlardır. Biri sanayileşmiş ülkelerin bölgeselleşmesi diğeri ise gelişme yolundaki ülkelerin bölgeselleşmesi olarak nitelendirilebilir. Bunların dışında ABD'nin Kanada ve Meksika ile birlikte gerçekleştirdiği Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi (NAFTA) ile İngiltere'nin Avrupa Birliği dışında kalan ülkelerle birlikte gerçekleştirdiği Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA) arasında işbirliğini güçlendirmek yönünden itici bir etken olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin, Marshall Planı çerçevesinde Avrupa'nın kullanması için sağladığı yardımın ortak çıkarlar doğrultusunda etkin bir biçimde kullanılması ise bu işbirliğinin ilk somut uygulama alanını teşkil etmiştir .

Sovyetler Birliği'nin batıya doğru yayılmasının engellenmesi de Avrupa Birliğinin temel felsefesinin "politik" boyutunu oluşturmaktadır.

Birliğin asıl temel taşı ise 9 Mayıs 1950 tarihinde Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın yayımladığı bir bildiri ile atılmıştır. Schuman, Jean Monnet ile birlikte hazırladığı bildiriye tüm Fransız - Alman kömür ve çelik üretimini kurulacak bir birliğin emrine vermeyi ve öteki ülkelerinde dilerlerse buna katılmalarını öngören bir plan öne sürmüştür. Bu planın arkasındaki neden savaş sanayinin önemli maddeleri olan demir ve çeliğin üretim ve kullanımının bir elde yani uluslararası bir organda toplanmasıdır.

AB'nin temeli hangi olayla atıldı? Schuman Bildirisi neyi içermektedir?

Bu öneriyi kabul eden ülkeler, ileride savaş sanayilerini birbirlerine karşı geliştirmek ve dolayısıyla birbirleriyle savaşmak olanağını bulamayacaklardır. Nitekim Fransa'nın bu çağrısına Federal Almanya, Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda cevap vermişler ve bu altı ülke arasında 18 Nisan 1951'de Avrupa ve Kömür ve Çelik

Topluluğunu kuran Anlaşma Paris'te imzalanmıştır. Bu aynı zamanda, ilk Avrupa Birliğinin de doğuşudur. Schuman'ın ismine itafen Schuman Planı olarak adlandırılan bu anlaşma o dönem sanayisinin iki temel maddesi için güçlenmek üzere altı devlet arasında imzalanan bir "kartel" anlaşmasıdır.

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu hangi ülkeler kurdu?

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun, kurulmasından sonra göstermiş olduğu başarılı gelişme; Avrupa'da sektör bazında olmayan, daha geniş kapsamlı bir ekonomik birleşmenin gerçekleştirilmesine yönelik yeni görüşlerin doğmasına yol açmıştır. Çalışmalar ekonomik bütünleşme üzerinde yoğunlaştırılmış ve Messina'da A.K.Ç.T.'nin Dışişleri Bakanları'nın katılımıyla düzenlenen konferansta iki yeni Avrupa Topluluğu'nun daha kurulması kararlaştırılmıştır. Uzun süren çalışmalardan sonra Avrupa Topluluğu 25 Mart 1957'de bu kez Roma'da imzalanan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) anlaşmaları ile kurulmuştur. Topluluk, 7 Şubat 1992 tarihli Maastricht Anlaşmasıyla Avrupa Birliği ismini almıştır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu nerede, hangi tarihte ve hangi anlaşmalarla kurulmuştur?

3. Avrupa Birliği'nin Genişlemesi

Avrupa Birliği'nin kuruluşundan itibaren göstermiş olduğu başarılı gelişim ve özellikle üye devletler arasında sanayi malları ile tarım ürünlerinde gerçekleştirdikleri gümrük birliği, yeni ülkelerin üyelik müracatlarına neden olmuştur. 10 Ağustos 1961 tarihinde İngiltere Birliğe katılmak için ilk girişimini yapmış, fakat 14 Ocak 1963'te Fransa Cumhurbaşkanı General de Gaulle tarafından birliğe katılması veto edilmiştir.

İngiltere'nin ilk üyelik müracatı hangi ülke tarafından reddedilmiştir?

10 Mayıs 1967'de İngiltere ikinci defa İrlanda, Danimarka ve Norveç ile birlikte Birliğe tam üye olmak için başvuruda bulunmuştur. De Gaulle yine İngiltere'nin müracaatına karşı çıkmış, ancak Nisan 1969'da yapılan AB Konseyinde Birliğe katılmak isteyen dört ülkenin talepleri görüşülmüştür.

İki yıl süren görüşmelerden sonra İngiltere, İrlanda ve Danimarka tam üye olarak Birliğe 22 Ocak 1972 tarihinde katılmış, Norveç'in katılma anlaşması ise adı geçen ülkede yapılan bir referandum ile reddedilmiştir. Katılma anlaşmaları ile yeni üyeler tam üyeliğin getirdiği tüm yükümlülükleri kabul etmişler, ancak bazı alanlarda özellikle ticaretin serbestleştirilmesi ve mali katkılar yeni üyelere beş yıllık bir uyum devresi tanınmıştır.

Bu uyum devresi ise 1977'de sona ermiştir. Öte yandan, 1981 yılında Yunanistan'ın da topluluğa katılmasıyla üye sayısı 10'a çıkmıştır. 1.1.1986 tarihinde İspanya ve Portekiz'in de katılmasıyla Birliğin üye sayısı 12'ye yükselmiştir.

Yunanistan, İspanya ve Portekiz hangi tarihlerde AB'ne tam üye oldular?

İspanya ve Portekiz'e 7 yıllık bir uyum dönemi tanınmıştır. Birliğin üçüncü genişlemesinden sonra 1987 yılında Türkiye ve Fas, 1989 yılında Avusturya, 4 Temmuz 1990 yılında Kıbrıs Rum Kesimi, 16 Temmuz 1990'da Malta, 1 Temmuz 1991'de İsveç, 18 Mart 1992'de Finlandiya, 26 Mayıs 1992'de İsviçre ve 25 Kasım 1992'de Norveç bu doğrultuda kararlar almışlardır. Kıbrıs Rum Kesimi ve Malta'nın başvurusu Fas'ın müracaatında olduğu gibi red edilmeyerek incelemeye alınmıştır.

Son olarak 1994'te İsveç, Finlandiya ve Avusturya'nın girmesiyle üye sayısı onbeş olmuştur. Belirtmek gerekir ki Birliğe tam üyelik için yapılan başvuruların sayısında büyük artış olmuştur. Polonya, Macaristan, Slovenya, Estonya, Litvanya ve Letonya da tam üyelik için adaydırlar.

AB tam üye olan ülkeler hangileridir? Tam üyelik için başvuran ülkeler hangileridir belirtiniz.

4. Avrupa Birliği'nin Amaçları

Fransa'nın öncülüğünde Almanya, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda tarafından kurulan Avrupa Birliğinin amaçlarını siyasal birliğin sağlanması, ekonomik birliğin sağlanması ve barışın korunması şeklinde sıralayabiliriz.

AB'ni kuran anlaşmalarda AB'nin amaçları nasıl ifade edilmiştir?

Siyasi Amaçlar:

Anlaşmalarda yer alan ilkeler ve önlemler bir ortak pazarın kurulması ve işleyişi ile ilgili olmakla birlikte ekonomik birleşme başlı başına bir amaç olmayıp siyasal birleşmenin ancak yarı yolu olarak düşünülmüştür. Nitekim siyasal birleşme sürecinin ekonomik birleşmeden geçtiği tarihten bazı örneklerle de (Alman Gümrük Birliği Zolleverel gibi) destek bulmaktadır.

Ekonomik Amaçlar:

Üç topluluk Antlaşması ile gerçekleştirilmeye çalışılan Avrupa Birliği düşüncesinin arkasında yatan ekonomik amaçları, daha yüksek yaşam standartları, tam çalışma, ekonomik büyüme, istikrarın artması, topluluk içinde ekonomik etkinliklerin uyumlu olarak gelişmesi şeklinde sıralayabiliriz .

Ayrıca AB, üye ülkelerin ulusal piyasalarını mal, insan, sermaye faktörlerinin aynen bir iç piyasadaki gibi serbestçe dolaşabildiği geniş bir ortak pazar durumuna dönüştürmeyi amaçlamıştır.

AB'nin ekonomik amaçlarını belirtiniz.

Barışın Korunması:

Bilindiği gibi, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Fransız - Alman uzlaşmasını, Avrupa'da oluşturulacak yeni bir düzenin temel taşı kabul etmiştir. Bunun ana nedeni Avrupa'da savaş olasılığını ortadan kaldırmaktı. Avrupa Birliğinin kurulmasıyla bu amaç bir ideal olmaktan çıkıp gerçek olmuştur.

5. Avrupa Birliği'nin Organları

Uluslararası bir nitelik taşıyan Birliğin kurumları özgün bir yapı içinde eylemde bulunmaktadır. Birlik organları, Birliğin temel yapısını teşkil eden Konsey, Komisyon, Avrupa Parlamentosu, Adalet Divanı, Ekonomik ve Sosyal Komite'nin yanı sıra Sayıştay ve Avrupa Yatırım Bankası gibi yardımcı kurumlardan oluşmaktadır.

Avrupa Birliği'nin organlarını sayınız.

5.1. Avrupa Birliği Konseyi: Avrupa Zirvesi

Birliğin yasama ve karar alma sürecinde en önemli rolü üstlenen Konsey, üye ülke Devlet ve Hükümet Başkanları "Avrupa Konseyi" adı altında yılda en az iki kere toplanarak, gerek sisasi işbirliği gerek Birlik faaliyetleri konularında politika seçeneklerini tartışmakta ve bazı konularda öncülük görevi üstlenmektedir. Avrupa Konseyi'ne Dışişleri Bakanları ile bir Komisyon üyesi yardımcı olmaktadır.

Avrupa Konseyi, parlamenter demokrasilerde varolan parlamentonun yetkilerine eşdeğer yetkilere sahiptir. Dolayısıyla Birliğin karar alma ve yasama organıdır. Konsey, karar alma sürecinde, Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanan tasarıları ele alır ve yasalaşmasını sağlar. Bu süreç içinde Avrupa Parlamentosu değişiklik önerisinde bulunabilir, ancak kesin karar Konsey'e aittir. Sonuç itibarıyla Konsey, Birliği şekillendiren, yöneten ve dış politikasını belirleyen organdır.

Avrupa Birliği Konseyinin çalışma şekli, görev ve yetkilerini belirtiniz.

5.2. Avrupa Birliği Komisyonu

AB Komisyonu üye Devletlerce atanan 20 üyeden(komiser) oluşan bir yürütme organıdır. Komisyona Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa ve İspanya nüfus yoğunluğu itibariyle 2'şer , diğer üye devletler ise birer komiser vermektedir. Komisyon Birlik politikalarının tasarılayıcısı ve koordinatörüdür.

Komisyonun görevlerini iki başlık altında toplamak mümkündür.

- Komisyon, Kurucu Antlaşmaların koruyucudur. Kurucu Antlaşmalar'ın ve organların almış olduğu kararların usulünce uygulanıp uygulanmadığı, ilgili tarafların yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini izlemekle görevlendirilmiştir.
- Yürütme organıdır. Roma Antlaşmasından kaynaklanan yürütme yetkilerinin yanısıra, ortak politikaların oluşturulması ve yürütülmesi görevini de üstlendiğinden, bu yetkilerinde bir artış olmuştur. Birliği hukuken temsil eder. Birlik fonlarının idaresi görevi de Komisyona aittir.

Avrupa Komisyonunun oluşumu ve görevlerini belirtiniz.

5.3. Avrupa Parlamentosu

Avrupa Birliği içinde Komisyon ve Konsey arasında paylaşılmış yasama ve yürütme yetkilerinin kullanılmasının demokratik biçimde denetlenmesi amacıyla bir ortak parlamento kurulmuştur. Avrupa Parlamentosu adını taşıyan bu organ önceleri üye Devletlerin ulusal parlamentolarından seçilen üyelerden oluşmakta iken, Haziran 1979'dan bu yana üye ülkelerde Avrupa Parlamentosu için seçimler düzenlenmektedir.

Avrupa Parlamentosunun yetkilerini üç başlık altında toplamak mümkündür.

- Birlik mevzuatının oluşturulmasındaki yasama sürecine katılma yetkisi; yasamaya ilişkin yetkileri görüş bildirmekle sınırlı olup, bağlayıcı bulunmamaktadır.
- Bütçeye ilişkin yetkiler; Birlik bütçesi, ancak Konsey ile Parlamentosunun işbirliği halinde kesinleştirilebilmektedir.
- Komisyon ve Konseyi denetleme yetkisi; AB'de yasama ve yürütme yetkilerinin kullanımını demokratik şekilde denetler ve Birliğin işleyişini kontrol eder.

Avrupa Parlamentosu kimlerden oluşur, görevleri nelerdir?

5.4. Adalet Divanı

Adalet Divanı, AB'nin en yüksek hukuksal organı niteliğini taşımaktadır. Divan 16 yargıç ve 6 savcıdan (hukuk sözcüsü) oluşur. Adalet Divanı nihai yargı organı olup, kararlarının temyizi mümkün değildir.

Görevleri;

- Divan, Antlaşmanın uygulanmasında ve yorumlanmasında hukuka saygıyı sağlamaktadır. Üyelerden birinin Roma Anlaşması'nın hükümlerine uygun hareket etmediği görülürse, Avrupa Komisyonu önce ilgili devlete tavsiyelerini bildirir. Eğer üye devlet bu önerileri tutmazsa, bu kez Adalet Divanı'nda aleyhine dava açtırır. Adalet Divanı anlaşma hükümlerine aykırı davranıldığı sonucuna varırsa, bu hükümlerin uygulanması için alınacak karar, üye devletler tarafından yerine getirilir. Adalet Divanı, üye devletleri ve şirketleri ayrıca para cezası ile cezalandırabilme yetkisine de sahiptir.
- Kararları temyiz edilemeyen ve bağlayıcı olan bir adli merci sıfatıyla, Birlik hukuk düzeni dahilinde meydana gelen hukuki ihtilafları, hukuk kurallarına ve adalete uygun olarak çözmek işlevini de yüklenmiştir. Adalet Divanını görev alanına giren başlıca sorunlar şunlardır:
 - Üye devletlerin diğer üye devletlere karşı açtığı davalar,
 - Komisyonun üye devletlere karşı açtığı davalar,
 - Birliğin kurumları aleyhine açılan davalar.

Adalet Divanı'nın yetkilerini anlatınız.

5.5. Sayıştay

Avrupa Topluluklarının bütünleşmesi üzerine, Topluluk düzeyinde bağımsız bir denetleme kurulu oluşturulması fikri üzerinde durulmuş ve sonuç olarak Roma Antlaşması'nın 206. maddesinde sözü edilen Kontrol Komisyonu'nun görevlerini de üstlenmiş olarak, 1975 yılında Brüksel Anlaşması ile Sayıştay kurulmuştur. Sayıştay 15 üyeden oluşmaktadır ve üyelerin görev süreleri 6 yıldır.

Sayıştay'ın görevi, AB'nin ve bağlı kuruluşların gelir ve harcamalarını incelemek, bunların yasalara uygun şekilde yürütülmesini sağlamaktır.

Sayıştayın görevini belirtiniz.

5.6. Ekonomik ve Sosyal Komite

Roma Antlaşması'nın 4. maddesinde, Konsey ve Komisyon'a yardım etmek üzere danışma organı niteliği taşıyan Ekonomik ve Sosyal Komite'nin kurulacağı hükme

bağlanmaktadır. Komite, ekonomik ve sosyal hayatın çeşitli kesimlerinin, özellikle üreticiler, çiftçiler, taşımacılar, işçiler, küçük esnaf ve zanaatkarlar, serbest meslek sahipleri ve kamu yararına çalışan küçük ve orta ölçekli işletmelerin temsilcileri ile, tüketiciler, çevreciler ve dernek temsilcilerinden oluşur.

Komite, bir danışma organı olduğundan, çalışma düzeni, görüş bildirme şeklindedir. Antlaşma'nın tesbit ettiği durumlarda Komite'ye zorunlu olarak danışılmaktadır. Komitenin görüş bildirmesi için 10 günlük süre tanınmakta, bu süre görüş gelmemişse, Konsey ve Komisyon kendini bağlı saymamaktadır.

Ekonomik ve Sosyal Komite AB'nin nasıl bir organıdır?

6. Avrupa Birliği'nin Mali Kaynakları

AB'nin temel mali kuruluşu Avrupa Yatırım Bankası'dır (EIB). EIB Roma Antlaşması ile kurulmuş olmakla birlikte, ayrı bir tüzel kişiliğe sahiptir. Bunun yanında, AB'nin ekonomik ve sosyal politikalarını yürütme için EIB'den ayrı olarak oluşturulan çeşitli fonlar bulunmaktadır. Şimdi bu fonları kısaca tanıtalım.

AB'nin temel mali kuruluşu nedir?

AB Bütçesi: Topluluğun bütçe gelirleri, üye ülkelerin katkıları (KDV gelirlerinin belirli payının aktarılması), gümrük vergileri vb. kaynaklardan oluşur. Bu gelirler Birliğin politikalarının yürütülmesinde ve yönetim giderlerinin karşılanmasında kullanılır. Birlik bütçesinin en büyük bölümü ortak tarım politikasının finansmanına gitmektedir.

AB Bütçesi'nin gelirlerini oluşturan kalemler nelerdir, Bunlar nerelere harcanır?

Avrupa Sosyal Fonu (ESF): Roma Antlaşmasıyla kurulmuştur. Birlik içinde yeni iş olanakları yaratılması, mesleki eğitim programları, işsizlik yardımı sağlanması gibi amaçlara finansman sağlar.

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu(ERDF): AB içindeki nispeten geri kalmış yörelerin kalkındırılması ve yapısal uyum programları için kredi vermektedir. Birlik içinde Yunanistan, İrlanda ve Portekiz göreceli olarak geri kalmış üyelerdir. Diğer yandan İspanya ve İtalya'nın belirli yöreleri ile Kuzey İrlanda da bu fonun kapsamına giren yöreler arasında bulunmaktadır.

Avrupa Kalkınma Fonu(EFİ): Roma Antlaşmasıyla oluşturulan bu fondan, Lome Sözleşmesi çerçevesinde Birlik'le özel ilişkileri bulunan ACP (Afrika, Karayipler ve Pasifik) ülkelere yardım yapılmaktadır.

Avrupa Parasal İşbirliği Fonu(EMCF): Bu fondan parasal birliğe yardımcı olmak üzere dış ödeme güçlüğü içine düşen birlik üyelerine kredi sağlanmaktadır.

Avrupa Garanti ve Yönlendirme Fonu(FEOGA): 1962 yılında kurulan bu Fon'dan, tarımsal destekleme programlarının finansmanı ve tarımın modernizasyonu için kaynak sağlanır.

AB'nin bütçe dışı fonlarını tanıtırız.

6.1. Avrupa Yatırım Bankası (EIB)

Roma Antlaşması'nın 129.maddesine dayanılarak, 1958'de kurulmuştur. tüzel kişiliğe sahiptir ve Birliği oluşturan 15 ülke bankanın üyesidir.

Genel olarak, AB'nin azami 20 yıl vadeli kredi ve/veya garanti veren bir mali kuruluşu niteliğindedir. Banka'nın görevleri, sermaye piyasalarına ve kendi özkaynaklarına dayanarak Ortak Pazar'ın dengeli kalkınmasına yardım etmektir. Bu amaçla;

- Az gelişmiş yörelerin kalkınmasına yönelik projelerin,
- Ortak Pazar'ın gerçekleşmesinin gerekli kıldığı işletmelerin modernleştirilmesi veya faaliyet alanlarının değiştirilmesi gibi projelerin,
- Ortak çıkarlara hizmet etmekle beraber genişliği ya da niteliği nedeniyle finansmanı tamamen karşılanamayan projelerin, finansmanını sağlamaktadır.

Avrupa Yatırım Bankası ne tür projeleri finanse eder?

7. Avrupa Birliği Ortak Politikaları

Avrupa Birliği Avrupa entegrasyonu hareketini asıl temsil eden ve bu hareketin ileriye doğru gelişim yönünü belirleyen örgüt olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla ekonomik birleşme hareketinin temelini oluşturmaktadır. Bu harekete daha geniş boyutlar kazandırılması için yeni politikalar benimsenmiştir ki, bunlar ortak politikalarlardır. AB Anlaşması'nda üyelerin ortak politika izlemeleri öngörülen başlıca önemli alanlar şunlardır:

Ticaret politikası (ortak pazar), ortak tarım politikası, ortak rekabet politikası ve sosyal politikalarıdır.

7.1. Ortak Ticaret Politikası

Ortak ticaret politikası; gümrük birliği ve mal akımı serbestisi, işçilerin serbest dolaşımı ve sermayenin serbest dolaşımıdır.

Gümrük birliği ve tarife dışı engellerin kaldırılması ortak pazarın kurulması için gerekli olan önemli aşamalarıdır. Bu amaçla AB, 1 Temmuz 1968 tarihinde iç gümrükle-

rin kaldırılmasının ardından ortak bir gümrük tarifesi uygulamaya sokmuştur. Böylece üçüncü ülkelerden Birliğe girecek mallardan (bu malar hangi üye ülkelerden girmiş olursa olsun) OGT'de(OGT=Ortak Gümrük Tarifesi) belirlene bir oranda vergi alınması öngörülmüştür. OGT'nin uygulanmaya başlanması ekonomik birleşmenin birinci ve en önemli aşamasını yani gümrük birliğini ifade eder. Ancak mal ticaretinin serbestleşmesi yalnızca gümrük tarifelerinin değil, miktar kısıtlamalarının kaldırılmasını gerektirir. Bu amaçla Roma Anlaşması'nın 30. maddesi ile üyeler arasında dış ticarete miktar kısıtlamaları ile benzeri etki yaratan tedbirlere başvurulması yasaklanmıştır.

Ortak Gümrük Tarifesinin özelliği nedir?

Aynı anlaşmada Birlik içinde işgücünün serbest bırakılmasının çıkardığı sorunlar giderilememiştir. Bu olumsuz şartlar gerçek anlamda entegre bir Avrupa pazarının kurulması imkanının sağlanması için Birlik düzeyinde, ciddi tedbirlerin alınmasına ihtiyaç bulunduğu gerçeğinin görülmesine neden olmuştur. İşte bu olumsuzlukların giderilmesi amacıyla, Birliğin hukuki yapısında yapılması gerekli görülen değişiklikler 1987 yılının Temmuz ayında yürürlüğe giren Avrupa Tek Senediyle gerçekleştirilmiş ve bu tarihten itibaren Birlik organları, Komisyonun 1985 yılında hazırladığı "Beyaz Kitapta" yer alan İç Pazarın Oluşumunun Tamamlanmasına ilişkin programı uygulamaya başlamışlardır .

Üye ülkelerden birinde yaşayan işçiler önceden izin almaksızın öteki üye ülkelere göç etme ve oralarda çalışabilme olanağına sahiptirler. Ayrıca, anlaşmaya göre ev sahibi ülkeler işe giriş, ücretler ve öteki çalışma koşulları bakımından diğer üyelerin işçilerine karşı bir ayırımda bulunamazlar. Kısacası, öteki ülkelerde çalışan işçiler o ülkelerin yerli işçileri ile aynı haklara sahip olacaktır.

Geniş bir iç piyasa oluşturulmasındaki temel etkenlerden bir diğeri bölge içinde sermayenin serbest hareketliliğinin sağlanmasıdır. Roma Anlaşması'nın 67 nci maddesi, Birlik içinde sermaye hareketlerinin geçiş dönemi içinde liberalleştirilmesine ilişkindir. Sermayenin milliyetinden doğan ayırımcı işlemlerin kaldırılması 68. maddede öngörülmüştür. Birlik menkul değer alım-satımı, dolaysız yabancı sermaye yatırımı ve ticari kredileri serbestleştirmek yönünde kararlar almıştır.

AB'deki hangi olumsuzlukları gidermek için Avrupa Tek Senedi hazırlanmıştır?

7.2. Ortak Tarım Politikası

Avrupa Birliği'nde tarım sektörü üye ekonomiler ve politikalar açısından önemli bir yere sahiptir. Tarım topluluğun gıda ihtiyaçlarını karşılayan önemli bir sektördür. Ortak tarım politikasında üye ülkeler ulusal yasama ve yürütme yetkilerinden bir kısmını Birlik organlarına devretmişlerdir. Bu nedenle tarım konusunda üyeler bağımsız politika izleyemezler, Birliğin almış olduğu kararlara uymak zorundadırlar.

Roma Anlaşması, tarım sektöründe üyeler arasındaki farklı yapıyı aynı seviyeye getirebilmek amacıyla bir ortak tarım politikasının belirlenmesini öngörmüştür. Anlaşmanın 39. maddesinde politikanın esasları şu şekildedir;

1. Tarım sektöründe çalışan kişilere daha iyi bir hayat standardı sağlamak ve onların gelirlerini yükseltmek,
2. Tarım piyasasını istikrara kavuşturmak,
3. Tarımsal ürün arzını güvence altına almak ve arzın devamlılığını sağlamak,
4. Tarımsal üretimi artırmak,
5. Tüketicilerin uygun fiyatlarla tarımsal ürünleri satın alabilmelerini mümkün kılmak nokta yakın olacak.

Ortak Tarım Politikasının esasları nelerdir?

1958'de Stresa'de toplanan bir konferansta sanayi ürünlerinde olduğu gibi tarım ürünleri alanında da üyeler arasındaki tarifeler ve öteki dış ticaret kısıtlamaları kaldırılacak ve yeşil pazar oluşturulacaktı. Buna ek olarak tüm üye ülkelerde tarım ürünlerine tek bir fiyat düzeyi garanti etmek için ortak fiyat sistemi kurulacaktı. Buna ek olarak tüm üye ülkelerde tarım ürünlerine tek bir fiyat öngörülmüştür.

Ancak ekonomik konjonktürde oluşan olumsuz şartlar, kısa dönemli milli menfaatleri orta ve uzun dönemde büyük yarar sağlayacak uluslararası dayanışmaya tercih etme alışkanlığını kolay bırakamayan üye devletleri, milli pazarlarına dönük tedbirleri Birlik ilkelerine tercih etmeye sevk etmiştir. Dolayısıyla kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı bakımından öngörülen hedeflerin gerisinde kalmıştır. Malların serbest dolaşımında dahi sınır kontrolleri ve standardizasyon gibi engellerin ortaya düzeyi garanti etmek için ortak bir fiyat sistemi kurulacaktı. Ortak tarım politikası üç tip fiyatı kapsar. Önce sistemin temelini oluşturan hedef fiyattır. Hedef fiyat politik yönden arzu edilen fiyattır. Ortak piyasa düzeni kapsamına giren tahıl, şeker, süt, zeytinyağı ve ayçiçeği tohumlarına uygulanır. Bu fiyatların Birlik içinde en az verimli durumdaki üreticilerin maliyetini yansıttığı varsayılır. Genelde serbest dünya fiyatlarından daha üst seviyede belirlenir. Hedef fiyat müdahale fiyatına ulaşım ve kâr payı eklenerek bulunur.

Müdahale fiyatları Birlik çiftçilerine ürünleri için asgari bir bedel vererek onları fiyat düşmelerine karşı korumak için konmuştur. Düşük dünya fiyatları karşısında Birliğin yüksek destekleme fiyatlarını ve tarımsal üretimini korumak için eşik fiyat denilen ayrıca belirlenmiş fiyatlar vardır. Bunlar tarımsal ithal mallarının Birliğe girmesine izin verilen en düşük fiyatlardır.

Birlik ayrıca kendi üreticilerini korumak için bir kısım tarım ürünlerinde ithalat takvimi ve referans fiyatları belirlemiştir.

Hedef Fiyat, Müdahale Fiyat ve Eşik Fiyat kavramlarını açıklayınız.

7.3. Ortak Rekabet Politikası

Sanayi ve tarım ürünlerini kapsayan bir ortak pazarın düzenli bir biçimde işleyebilmesi her şeyden önce rekabet koşullarının aynı olmasını gerektirir.

Bu, haksız bir fırsat eşitliği sağlayabilmek kamu ya da özel kesim işletmelerinin rekabet eşitliğini bozan faaliyetleri önleyebilmek bakımından zorunludur. Ortak rekabet politikasının temelini; monopolleşme, sübvansiyon gibi belli konularda getirilen kısıtlayıcı hükümler oluşturmakla birlikte gerek tarım ve gerekse sanayi sektöründe çeşitli muafiyetler de getirilerek, belirli koşullara uyulması halinde, şirket birleşmeleri de desteklenmektedir. Ortak Rekabet Politikasına ilişkin hükümler Roma Antlaşması'nın 85-94 maddelerinde yer alır. Bu maddelerde göze çarpan genel amaçlar arasında; rekabeti önlemeye, sınırlamaya veya bozmaya yönelik işletmeler arası anlaşmaların ve monopollerin oluşumunun ve piyasaya hakim olmalarının önlenmesi; Devletin sübvansiyon uygulamalarının kısıtlanması ve yasaklanması bulunmaktadır .

Ortak Rekabet Politikasının amaçlarını belirtiniz.

7.4. Sosyal Politikalar

Her politik sistem gibi, Avrupa Birliği'nde gerçekleştirmeye çalıştığı bazı sosyal politika amaçları vardır. Fakat ağırlık ekonomik birleşmeye verilirken sosyal amaçların kendiliğinden gerçekleşeceği varsayımından hareket edilmiştir. Bu nedenle bugüne kadar Birlik tarafından ortak bir politika benimsenmemiş ve sonuçta sosyal politika, Birliğin sınırlı hareket ettiği bir alan görünümünde kalmıştır. Bununla birlikte, özellikle genç nüfus arasındaki yaygın işsizlik Birlik için önemli bir endişe kaynağıdır.

Ayrıca çeşitli iş kollarında işçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi de önemli bir amaçtır. Birlik sosyal politikasının temel aracı "Avrupa Sosyal Fonu"dur. Fon, işsizliği azaltmak, coğrafi ve mesleki hareketliliği artırmak amacı ile kurulmuştur. Bununla birlikte bölgeler arasındaki gelişme farklarının giderilmesi amacıyla 1975 yılında "Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu" kurulmuştur. Fon'un yardımlarıyla seçtif milli projelere kaynak sağlanarak geri kalmış yörelerin kalkındırılmasına çalışılır.

Avrupa Sosyal Fonu ve Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonunun işlevleri nelerdir?

8. Maastricht Anlaşması ve Avrupa Birliği

Maastricht Anlaşması, Avrupa Birliği'nin ekonomik ve siyasal birliğe doğru götürülmesi yolunda atılmış bir adımdır. Anlaşma bu şekilde oluşturulacak olan bir "Avrupa Birleşik Devleti"nin anayasası niteliğini taşımaktadır. Bu anlaşma ile Roma

Anlaşması bazı değişiklik ve düzenlemelere uğramıştır. Anlaşma üye ülkeler arasında uzun süren görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır.

Maastricht Anlaşması'nun nihai amacı Avrupa Birliği oluşturulmasıydı. Bunu gerçekleştirmek için Politik Birlik ve Parasal - Ekonomik Birlik öngörülmüştür.

Maastricht Anlaşmasının özü nedir?

Politik Birlik için bazı reformlar gündeme getirilmiştir. Bu politik reformlardan bazıları şunlardır.

- 1) Ortak Güvenlik ve Ortak Dış Politika. Burada amaç halihazırda varolan hükümetlerarası işbirliği aracılığı ile gerçekleştirilenden daha hızlı ve daha etkin hareket etmektir. Anlaşma'da 15'lerin ortak faaliyetler sürdürebilecekleri ve nitelikli çoğunlukla karar almak suretiyle bunların uygulamaya konmasını hızlandırabilecekleri özellikle belirtilmiştir. Ortak Savunma Politikası'nun uygulanması Batı Avrupa Birliği'ne verilmiştir. Birlik üyesi ülkelerin Batı Avrupa Birliği'ne üye olmaları, NATO üyesi diğer Avrupa ülkelerine (Norveç, Türkiye) de ortak üye veya gözlemci üye sıfatı verilmesi kararlaştırılmıştır.

Ortak dış ve Savunma Politikası amaçlarını belirtiniz.

- 2) Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerinin artırılması. 14-15 Aralık 1990 tarihinde düzenlenen Zirvede Avrupa Parlamentosu'nun yetkileri artırılarak bazı konularda veto yetkisi verilmiştir. Bunlar tüketicinin korunması, sağlık, eğitim, kültür, çevre stratejileri, araştırma geliştirme ve tek pazar gibi konulardır.
- 3) Avrupa Konseyine çoğunluk oyu. (oybirliğinden çoğunluk oyuna)
- 4) Polis ve yargı alanlarında işbirliği. Bu alanda 15'ler arasında işbirliği geliştirilerek, uyuşturucu kaçakçılığı ve örgütlü suçlarla mücadele amacıyla sınır kontrolü artırılmıştır.
- 5) Yeni işbirliği alanları yaratma. Nitelikli çoğunlukla karar alınan bazı alanlarda (araştırma, teknolojik gelişme, çevre, sosyal politika) Birliğin yetkileri artırılmıştır. Anlaşma ayrıca telekomünikasyon, enerji, tüketicinin korunması, sanayi politikası, sağlık, kültür gibi yeni bazı alanlarda Birliğe yetki tanımıştır.

Politik Birlik için gerçekleştirilen reformları sayınız.

Ekonomik ve parasal birliğe gelince; bunların 3 aşamalı olarak gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Birinci aşama, 1 Temmuz 1990 tarihinde başlamış 31 Aralık 93 tarihinde sona ermiştir. Bu aşamada fiyat istikrarı sağlamak, her üye devletin kamu maliyesini sağlamlaştırmak, Merkez Bankalarının bağımsızlaştırılması, sermaye hareketlerine ilişkin kısıtlamaların kaldırılmasına yönelik kararlar alınmıştır.

1.1.94 tarihinde başlayan ikinci aşamada, bütün üyeler ayrı ayrı fazla bütçe açıklarından kaçınma, çok yıllık ekonomik uyum politikalarını benimseme, Merkez Banka-

sı kolaylıklarının yasaklanması, para basımı; Birliğin bütünü için ise Avrupa Para Enstitüsünün kurulması, Avrupa Para Birliğinin (EMU) üçüncü aşamasına geçiş, enflasyon oranının en iyi üç ülkenin ortalamasının %15'den daha fazla olmaması hükümet açığının GSMH'nin %3'den fazla olmaması, hükümet borçlarının GSMH'nin %60'ını aşmaması yönünde kararlar alınmıştır .

Üçüncü ve son aşama, konusunda da Maastricht Zirvesi'nde karara varılmıştır. Üçüncü aşamaya en geç 1 Ocak 1999'da geçilecektir. Üçüncü aşamanın başlaması ile birlikte bağımsız Avrupa Merkez Bankası oluşturulacaktır.

Ekonomik ve Parasal Birliği gerçekleştirmeye yönelik karar aşamalarını açıklayınız.

9. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Bütünleşmesi Süreci

9.1. Türkiye-Avrupa Birliği Ortaklığının Kurulması

Altı Batı Avrupa ülkesinin aralarında imzaladıkları Roma Antlaşmasının 1958'de yürürlüğe girmesinin ardından 1959 yılı Haziran ayında Yunanistan ve Temmuz ayında da Türkiye Topluluğa katılmak için müracaat etmişlerdir. Türkiye ile AB arasındaki görüşmeler dört yıl sürmüş ve taraflar arasında bir "ortaklık kurmuş olan Ankara Anlaşması" 12 Eylül 1963'de imzalanarak, 1 Aralık 1964 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Anlaşmanın amacı, Türkiye ekonomisinin kalkınmasını hızlandırmak, Türk hakkının istihdam seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile gözönünde bulundurarak taraflar arasındaki ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir.

Ankara Anlaşmasının amacını belirtiniz.

Bu anlaşma temelde, Türkiye ile ilişkilerin üç aşamada geliştirilmesini öngörmüştür. Bunlar hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönemdir.

Hazırlık döneminde; Türkiye AB ilişkilerinin geliştirilmesi bakımından, Türkiye herhangi bir yükümlülük üstlenmemekte olup, geçiş dönemi ve son dönem boyunca üstlenebileceği yükümlülükleri yerine getirebilmesi için Biliğin yardımı ile ekonomisini güçlendirmesi öngörülmüştür. Bu dönem içinde kullanılmak üzere Türkiye'ye 175 milyon ECU kredi sağlanmıştır.

Hazırlık döneminin uzatılmış süresi içinde, Türkiye'nin isteği üzerine geçiş döneminin koşullarını süre ve sıralarını belirlemek üzere 23 Kasım 1970'de Katma Protokol imzalanmıştır.

Hazırlık döneminde Türkiye'nin hedefi nedir?

Katma Protokol ve Türkiye AB Ortaklığının Geçiş Dönemi; Bu dönemin başlıca amacı Türkiye ile AB arasında sanayi malları üzerinde gümrük birliğini gerçekleştirmektir. Bunun içinde söz konusu malların gümrük resim ve harçlarının sıfıra indirilmesi, tarife dışındaki miktar kısıtlamalarının kaldırılması ve ortak dış tarifinin uygulanması gerekiyordu.

Katma protokol malların serbest dolaşımını gerçekleştirecek usul, sıra ve sürelerde dahil olmak üzere, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı; ulaştırma, rekabet, vergileme ve mevzuatın yakınlaştırılması; ekonomi ve ticaret politikalarının ahenkleştirilmesi konularını hükme bağlamıştır. Serbest dolaşım ise gümrük birliğine ile sağlanabilir. Türkiye bu ilkeler doğrultusunda ve Katma Protokol gereği Birlik'le bir gümrük birliği tesis etme yükümlülüğü altına girmiştir. Ancak, ekonomik kalkınmasına yardımcı olabilecek nitelikte yeni sanayii kolları kurabilmek için bu 12 yıl içinde yeni gümrük vergileri koymaya ve varolan gümrük vergilerini yükseltmeye Ortaklık Konseyi kararı ile yetkili kılınmıştır. Katma protokolün 11 maddesi prensip olarak 12 yıl belirlenen geçiş dönemini 3 sayılı ekte yer alan maddeler için 22 yıla çıkarmıştır. Bazı sanayi kollarına rekabet gücü kazandırılması veya yeni kurulacak sanayilerin gelişmesinin sağlanması için yapılan bu düzenleme de ayrı bir takvime bağlanmıştır.

Katma Protokol'ün Türkiye'ye getirdiği yükümlülükleri sayınız.

Türkiye'nin AB'den yaptığı ithalata uyguladığı miktar kısıtlamalarının kaldırılması da bir takvime bağlanmıştır. Türkiye, Katma Protokolün yürürlüğe girdiği tarihte AB'den 1967 yılında yaptığı özel ithalatın % 35'ini Birliğe karşı libere ve konsolide etmeyi kabul etmiştir. Daha sonra bu oranın 1.1.1976'da % 40'a 1.1.1981'de % 45'e 1.1.1986'da % 60'a 1.1.1991'de % 80'e yükseltilmesi kabul edilmiştir. Miktar kısıtlaması ile ilgili olan bir yükümlülük de, ithal libere olmakla beraber liberasyonu topluluk için konsolide olmayan bir madde kotoya alındığı takdirde, son üç yıllık Birlik çıkışlı ithalat ortalamasının % 75'ine eşit miktarda Birlik lehine kontenjan açılması kabul edilmiştir .

AB, Katma Protokolün yürürlüğe girişiyle birlikte, Türkiye'den ithal edeceği bütün sinai ürünlerin gümrük ve eş etkili vergi ve resimleri kaldırmıştır. Ancak, pamuk ipiği, dokuma ve petrol ürünlerinde yani sadece bu 3 kalem malda Birlik lehine bir istisna tanınmış ve bu ürünler gümrük vergisinden muaf olarak ithali için kotalar konmuştur.

Katma Protokol'ün Türkiye'nin ithalatına getirdiği yükümlülüğü belirtiniz.

Türkiye'nin Ortak Gümrük Tarifesine uyumunun da yine 12 ve 22 yıllık takvimler uyarınca tedricen yerine getirilmesi öngörülmüştür. 12 yıllık dönem için 23 Kasım 1970 tarihinde Türkiye tarafından fiilen uygulanan vergi hadlerinin Ortak Gümrük Tarifesi hadlerinden % 15 farklılık göstermediği hallerde, 1 Ocak 1977'den itibaren Türkiye tarafından Ortak Gümrük Tarifesi hadleri uygulanması öngörülmüştür. 22

yıllık dönem için ise, 23 Kasım 1970 tarihinden Türk gümrük vergisi oranları ile Ortak Gümrük Tarifesi uygulanması ve diğer maddeler için ise belirlenen takvim uyarınca yapılacak uyumlar sonucu 22 yılın sonunda Ortak Gümrük Tarifesinin uygulanması öngörülmüştür .

Ortak Gümrük Tarifesine uyum, Türkiye için oldukça zor ve önemli bir yükümlülüktür. Zira o tarihlerde AB'nin Ortak Gümrük Tarifesi ortalaması % 7 civarında, Türkiye'nin gümrük tarifeleri ortalaması ise % 40-50 civarında idi. Aralarındaki fark oldukça büyüktü. Bunun etkisiyle, Türkiye gümrük indirimlerinde olduğu gibi yükümlülüklerini ertelemiş ve Ortak Gümrük Tarifesine uyum takvimini işletmemiştir.

Türkiye'nin gümrük tarifesine uyum sürecinde ne gibi zorluklar mevcuttur?

Son dönemde Türkiye Nisan 1987'de Roma Anlaşması'nın 237. maddesi uyarınca Birliğe tam üyelik konusunda müracaatta bulunmuştur. 237. madde Avrupa Devleti niteliğinde olan tüm devletlerin tam üyelik için Birliğe müracaat edebileceğini öngörmektedir. Ancak Türkiye'nin tam üyelik konusundaki talebi iki nedenle değerlendirilmeye alınmamıştır. Birincisi; Birliğin gelişmesine yönelik sorunlardır. Türkiye'nin müracaatından sonra Tek Pazar çalışmaları yoğunlaştığı için 1992 ve 1993 hedefi dikkate alınmış ve bu hedeflere ulaşılmadan, Birliğin bir genişleme politikası gütmeyeceği ve yeni üye kabul etmeyeceğidir. İkincisi ise; Türkiye'nin ekonomik ve siyasal durumudur. Türkiye'deki ekonomik ve siyasal gelişmelerin kayda değer olduğu, ancak bu gelişmelerin henüz yeterli bir düzeye ulaşmadığı belirlenmiştir. Bu çerçevede Türkiye ile Birlik arasında tam üyelik konusunda müzakerelerin başlamasına rağmen Birlik, Türkiye ile işbirliğinin sürdürülmesinin gerekli olduğunu vurgulayarak, Türkiye ile Birlik arasındaki ilişkileri derinleştirmek, siyasal ve ekonomik yönden Türkiye'nin Birliğe tam üye olabilmesi için gereken zamanı kısaltmak için, Birliğin katkıda bulunması zorunluluğuna işaret edilmiştir. Bu amaçlara varmak için gümrük birliğinin tamamlanması, siyasal ve kültürel bağların kuvvetlendirilmesi hususunda gerekli önlemlerin alınması tavsiye edilmiştir.

Türkiye'nin Birliğe tam üyelik talebi hangi nedenlerden dolayı değerlendirilmeye alınmamıştır?

9.2. Gümrük Birliği ve Tam Üyelik

1980'li yılların başından itibaren adım adım devreye sokulan ekonomiyi serbest piyasa ekonomisine dönüştürme girişimleri Türkiye'yi kurumsal açıdan gümrük birliğine hazırlamıştır.

Ancak 1989 yılının sonunda Doğu Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan liberal gelişmeler, iki Almanya'nın 3 Ekim 1990'da birleşerek tek bir devlet olması, Avusturya, Malta ve Kıbrıs'ın tam üyelik başvuruları, Sovyetler Birliği'nin Batıya açılması ve dünya

konjonktüründe meydana gelen hızlı gelişmeler Türkiye'nin AB'ne tam üyeliğinin 1992'den daha sonraya ertelenmesine neden olmuştur .

Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin ertelenmesindeki dış nedenleri belirtiniz.

Türkiye Ankara Anlaşması ve Katma Protokolün ilgili hükümleri uyarınca 1 Ocak 1995 tarihi itibarıyla Gümrük Birliğine katılabilecektir. Ancak Birlik'le yapılan müzakereler sırasında Gümrük Birliğinin 1 Ocak 1995 itibarıyla değil 1995 yılı içerisinde gerçekleşebileceği konusunda mütabakata varılmıştır .

Bu mütabakat dahilinde 1995 yılının 6 Mart günü Brüksel'de yapılan 36. Dönem Ortaklık Konseyi toplantısında Türkiye ile Avrupa Birliği arasında gümrük birliği kararı alınmıştır. Böylece, Türkiye ve AB arasında gümrük tarifelerinin uyumlu hale getirilerek ortak dış ticaret politikası uygulanacağı gümrük birliğinin 1996 yılı başından itibaren gerçekleşmesi karara bağlanmış ve 1 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye-AB arasındaki gümrük birliği anlaşması hangi tarihte yürürlüğe girmiştir?

Anlaşmaya göre tarım ürünlerinin serbest dolaşımı için Birliğin ortak tarım politikasına uyum sağlaması öngörülen Türkiye, bu yolda aldığı her karar hakkında Birliğe bilgi verecek. Anlaşma, gümrük birliği ile doğrudan ilgisi olan konularda, yasal düzenlemelerin Birliğin yasal düzenlerine uydurulmasını öngörmekte. Anlaşma çerçevesinde, Birlik gümrük birliği ile doğrudan ilgili bir karar aldığı anda, kararı Gümrük Birliği Ortaklık komitesi aracılığıyla Türkiye'ye iletilecek.

Ayrıca Anlaşmada AB tekstilde kotaların kalkması için patent yasının çıkmasını Rekabet Kurulu'nun işlerlik kazanmasını şart koşuyor. Birlik gümrük birliğinin başlamasından itibaren iki yıl içerisinde Türkiye'nin kendi rekabet politasına uyum sağlamasını istiyor. Anlaşma çerçevesinde AB Türkiye'ye 1 Ocak 1996'dan itibaren 5 yıl içinde toplam 1.5 milyar dolarlık bir yardım taahhüt etmiştir. Ancak Anlaşmaya göre Türkiye'nin bütün bu taahhütlerin altına girmesine rağmen gümrük birliği yeterli görülüyor.

Gümrük Birliği Anlaşmasının Türkiye açısından yükümlülüklerini sayınız.

Türkiye'nin başlangıçta Avrupa Birliğine tam üyeliğini garanti etmek amacıyla imzalamak istediği bu anlaşma; AB kendisini Anlaşma hükümleri ile bağlantılı hissetmediği, buna karşılık Türkiye'nin "harfiyen" uyması gerektiği bir ortam yaratmıştır.

Anlaşmada özellikle Türk hizmet sektörünün AB serbest dolaşımının yer almaması Türkiye'nin AB ile olan ilişkisinde atılmış geri bir adım olarak değerlendirilebilir.

9.3. Türkiye ile AB Arasında Mali İlişkiler ve Dış Ticaret

9.3.1. Mali Yardımlar

Birlik, Türk ekonomisinde verimliliği arttırıcı ve Ankara Anlaşması'nin amaçlarına yaklaşıtrıcı nitelikte kamu ve özel sektör projelerine hazırlık ve geçiş dönemleri boyunca yatırım kredisi vermeyi taahhüt etmiştir.

Türkiye'ye verilen kredi ve yardımların miktarı ve şartları Mali Protokol'lerle tespit edilmekte ve Avrupa Yatırım Bankası kanalıyla, Türk ekonomisinin kalkınmasına yardımcı olacak yatırım projelerine tahsis olunmaktadır.

Kredilerden faydalanacak olan projelerin;

- Ortaklık Anlaşması amaçlarının gerçekleşmesine yararlı olması
- Türk kalkınma planlarında yer alması,
- Türk ekonomisinin verimliliğinin artmasına katkıda bulunacak ve özellikle Türkiye'nin daha iyi bir ekonomik altyapıya kavuşmasını sağlayacak nitelikte olması veya,
- Tarım sanayi ya da hizmet sektörlerinin yüksek randımanlı, modern ve rasyonel teşebbüslerle donatılmasını sağlayacak nitelikte olması gerekmektedir.

Türkiye'nin AB kredilerinden faydalanacak projelerinin özelliklerini sıralayınız.

Birinci Mali Protokol, Ankara Anlaşmasına ek olarak 12.10.1963'de imzalanmıştır. 1964-1967 yılları için Türkiye'ye 175 milyon ECU tutarında kredi açılmış ve 1969 yılına kadar kredinin tamamı kullanılmıştır. Beş yıllık sürede 35'er milyonluk dilimler içinde açılan krediler daha çok altyapı yatırımlarının finansmanında kullanılmıştır.

İkinci Mali Protokol, 23.11.1970 tarihinde Katma Protokol ile birlikte imzalanmış ve 1.1.1973'ten itibaren yürürlüğe girmiştir. 1971-1977 dönemini kapsamaktadır. Protokol ile 195 milyon ECU Topluluk üyelerinden, 25 milyon ECU ise Avrupa Yatırım Bankası öz kaynaklarından toplam 220 milyon ECU'luk kredinin verilmesi öngörülmüştür. 195 milyon ECU kredisinin 175 milyon ECU'luk kısmı kamu, 20 milyon ECU'luk kısmı ise özel sektör projelerine ayrılmıştır.

Üçüncü Mali Protokol, 12.5.1977 tarihinde imzalanmış 1.5.1979 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 220 milyonluk ECU kısmı Topluluk bütçesinden, 90 milyon ECU'luk kısmı ise Avrupa yatırım Bankası kaynaklarından olmak üzere toplam 310 milyon ECU tutarında bir kredi verilmiştir.

Dördüncü Mali Protokol, çerçevesinde 600 milyon ECU tutarında mali yardım yapılması öngörülmüştür. 30.6.1980 tarihli Türkiye Birlik Ortaklık Konseyi toplantısı sonucunda tespit edilmiştir. Bunun 225 milyonu, Avrupa Yatırım Bankası kaynak-

larından karşılanacak ve piyasa şartlarına göre normal kredi şeklinde olacaktır. 375 milyonluk kısım ise Birlik bütçesinden sağlanması tespit edilmiştir.

Mali protokolların sonuçlarını belirtiniz.

9.3.1. Dış Ticaret

Avrupa Birliği, Türkiye'nin en büyük ticaret ortağıdır. 1960'lı yılların sonundan bu yana, Birliğin Türkiye'nin dış ticareti içindeki payı % 50'ye ulaşmıştır. Türkiye ise Birlik ihracatında ilk 10 ülke ithalatında ise ilk 20 ülke içinde yer almaktadır. Türkiye ile Birlik arasındaki yakın ticari ilişkiler yalnızca Ortaklık Anlaşması'ndan değil, ortak geçmiş, coğrafi yakınlık, kaşılıklı bağımlılık ve dünya çapındaki liberal akımlardan da kaynaklanmaktadır. Ortaklık ilişkilerinin durgunluk içinde bulunduğu 1980'li yıllarda Türkiye AB ticaret hacminin yaklaşık beş kat artması bu bakımdan özel bir önem arz etmektedir. Bu gelişme Ortaklık Anlaşmalarından çok Türkiye'nin dünyadaki liberal eğilimler çerçevesinde gerçekleştirdiği yapısal reformlar ve dış ticaretin liberalleştirilmesinden kaynaklanmaktadır .

Türkiye'nin Avrupa Birliğine ihracatı sürekli artmaktadır. Özellikle son on yıl içindeki artış son derece belirgindir. 1984'de 2.7 milyar \$ olan ihracatımız. 1997'de 12.3 milyar \$'a yükselmiştir. Aynı süre içinde AB'dan yapılan ithalat 3.3 milyar \$'dan 24.8 milyar \$'a yükselmiştir.

Avrupa Birliği ile olan dış ticaretimizi; ihracat ve ithalattaki toplam payları yönünden incelemeye aldığımızda; gerek ihracat ve gerekse ithalat payları toplam ticaret hacmimizin % 50'si dolayındadır. Bu gösteriyor ki AB Türkiye'nin her zaman en önemli ticaret ortağıdır. Bütün bu gelişmeler karşısında Türkiye'nin AB'ne tam üyeliği kaçınılmaz bir gerekliliktir. Türkiye'nin tam üyeliği gerçekleştirecek her türlü çalışmayı büyük bir hızla yapması gerekmektedir.

Türkiye'nin dış ticaretinde AB niçin önemlidir?

Özet

Günümüz dünya ekonomisinde hızlı bir küreselleşme eğilimi yaşanmakla birlikte, bölgeselleşme gerçeği gözardı edilemez. Bu gerçeğin en belirgin örneğini ise Avrupa Birliği temsil etmektedir. Bu Birlik Batı Avrupa'nun birleştirilmesi yolunda atılan önemli bir adım olmakla birlikte, dünyada yaşanan bölgeselleşme hareketlerinede öncülük etmiştir. AB günümüz dünya ekonomisinin önemli ekonomik ve siyasal gücüdür. Dünya ticaretinde, üretiminde, tüketiminde önemli paya sahiptir. Bu durum ise, üyelerinin refah düzeyini yükselterek, üye olunması cazip bir alana dönüşmüştür.

AB önceleri ekonomik amaçlar etrafında toplanmıştır. Zamanla mal hareketlerinde sağlanan serbestlik, üretim faktörlerinede yansıtılarak, ekonomik, mali, sosyal ve yasal politikaların uyumlaştırıldığı bir iktisadi birliğe ulaşılması öngörülmüştür. Nihai amaç ise Avrupa'nın siyasal birleşmesini sağlamaktır. AB'nin bugüne gelmesinin uzun bir geçmişi vardır. Böyle bir kuruluşun fikir babalığını Robert Schuman ve Jean Monnet gibi hükümet adamları ve düşünürler yapmıştır. AB'nin oluşumuna öncülük eden kuruluş 1951 yılında 6 Avrupa ülkesi (Almanya, İtalya, Fransa, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda) tarafından kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'dur. Buna Schuman Planı denir. Bu yolda ilerlenmesi sunucunda, yine aynı ülkeler arasında 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren Roma Antlaşması imzalanmıştır. Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) kurulmuştur. Bu üç topluluk birbirini tamamlamakta ve tek bir bütünü yani Avrupa Birliği'ni (AB) oluşturmaktadır. AB'nin iktisadi birleşme gibi ekonomik amacının yanında, Avrupa barışının korunması ve siyasal birleşme gibi politik amaçları da vardır.

Uluslarüstü bir nitelik taşıyan AB'nin kurumları özgün bir yapı içinde eylemde bulunmaktadır. Birlik organları, Birliğin temel yapısını teşkil eden Konsey, Komisyon, Avrupa Parlamentosu, Adalet Divanı, Ekonomik ve Sosyal Komite'nin yanı sıra Sayıştay ve Avrupa Yatırım Bankası gibi yardımcı kurumlardan oluşmaktadır. Bu organların hepsi Birliğin özgün bir yapı içinde çalışmasını sağlayabilmek amacıyla farklı yetki ve görevleri üstlenmişlerdir.

1951 tarihinde altı Avrupa ülkesiyle başlayan Birlik, bugün 15 tam üyeye sahiptir. 1 Ocak 1973'te İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın katılımı ile Birlik'in tam üye sayısı dokuza çıktı. 1 Ocak 1981'de Yunanistan'ın tam üyeliğiyle on'a, 1 Ocak 1986'da İspanya ve Portekiz'in katılmasıyla üye sayısı onikiye ulaştı. 1994 yılında Finlandiya, Avusturya ve İsveç'in katılımıyla bu sayı onbeş olmuştur.

1960 yılına gelindiğinde AET'de gümrük tarifeleri ve kotalar kaldırılmış ve gümrük birliği gerçekleştirilmişti. Ayrıca geçen zaman içinde üretim faktörlerinin (işgücü, sermaye, girişim) serbest dolaşımında önemli gelişmeler sağlandı. Ama görünmez engeller önemli bir kısıtlama oluşturmaya devam etmiştir. Bu engelleri ortadan kaldırmak üzere sürdürülen çalışmalar sonucunda 1 Ocak 1993'de "tek pazar"a geçilmiştir.

AB'nin entegrasyon hareketine daha geniş boyutlar kazandırılması için yeni politikalar benimsenmiştir ki, bunlar ortak politikalarlardır. AB Anlaşması'nda üyelerin ortak politika izlemeleri öngörülen başlıca önemli alanlar şunlardır: Ticaret politikası (ortak pazar), ortak yatırım politikası, ortak rekabet politikası ve sosyal politikalar.

AB, Maastricht Anlaşması ile gerçek bir ekonomik ve siyasal birliğe doğru adım atmıştır. Bu anlaşmanın hedefleri şunlardır; Ekonomik ve Parasal Birlik, Avrupa Yurttaşlığı, Ortak Güvenlik ve Ortak Dış Politika, çeşitli alanlarda ortak programlar uygulanması.

Bilindiği gibi Türkiye ile AB arasındaki nihai tam üyelik alan ortaklık ilişkisi 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ile başlamıştır. Ortaklık ilişkisinin seyri ve geleceği konusunda yıllarca süren iç tartışmalar bir anlamda, iki noktada kesintiye uğramıştır. Bunlardan ilki 1978 yılında Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar nedeniyle yükümlü-

lüklerini ertelemesi, diğeri ise 12 Eylül 1980 sonrasında demokrasiden uzaklaştığı gerekçeyle Ortaklık ilişkisinin 6 yılı aşkın bir süre askıya alınmış olmasıdır.

Türkiye, değişen koşulları gözönüne alarak 14 Nisan 1987 tarihinde tam üyelik başvurusunda bulunarak, gerek Yunanistan gerek Portekiz ve İspanya'nın tam üyeliğin ön koşulu olan gümrük birliğini Birlik içinde tam üyelik avantajlarından yararlanarak gerçekleştirmek düşüncesi doğrultusunda hareket etmiştir. Bu başvuruya iki yıldan biraz daha uzun bir süre sonra gelen (18 Aralık 1989) Komisyon görüşünde ise, Türkiye'nin Birliğe katılmaya ehil olduğu vurgulanmakla birlikte ülkemiz ekonomik, Birlik açısından ise, mevcut yapıdaki değişikliklere bağlı bazı gerekçelerle zamana ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Gerçekten de bu dönemde AB, genişlemeyi bir tarafa bırakarak derinleşme sürecine girmiş, bir diğer ifade ile Tek Pazar, Ekonomik ve Parasal Birlik ve Siyasal Birlik yönündeki çalışmaları yoğunlaştırmıştır. Türkiye ise, aynı dönemde AB ile ilişkileri çerçevesinde ertelemiş olduğu yükümlülüklerini hızlandırılmış bir takvim dahilinde yerine getirmeye başlamıştır.

1993 yılında kurulan Gümrük Birliği Yönlendirme Komitesi bünyesinde sürdürülen müzakereler sonucunda, hazırlanan Ortaklık Konseyi karar taslağı 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi'nde Gümrük Birliği Kararı olarak kabul edilmiş ve Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde bir dönüm noktası olarak addedilen Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Değerlendirme Soruları

1. Avrupa Birliği'nin Kurucu Anlaşmalarının ve Organlarının almış olduğu kararların usulünce uygulanıp uygulanmadığını izlemekle görevlendirilmiş organ aşağıdakilerden hangisidir?
 - A. Avrupa Birliği Komisyonu
 - B. Avrupa Parlamentosu
 - C. Sayıştay
 - D. Avrupa Zirvesi
 - E. Adalet Divanı
2. Avrupa Birliği'ne katılmak için ilk başvuruda bulunan ülke aşağıdakilerden hangisidir?
 - A. İrlanda
 - B. Danimarka
 - C. İngiltere
 - D. Norveç
 - E. Avusturya

3. Avrupa Birliği'nin destekleme programlarının finansmanı ve tarım sektörünün modernizasyonu için kaynak sağlayan fonu aşağıdakilerden hangisidir?
 - A. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
 - B. Avrupa Kalkınma Fonu
 - C. Avrupa Parasal İşbirliği Fonu
 - D. Avrupa Garanti ve Yönlendirme Fonu
 - E. Avrupa Sosyal Fonu
4. Avrupa Birliği'nin bir ekonomik ve siyasal birlik olması yolunda yapılmış anlaşma aşağıdakilerden hangisidir?
 - A. Ankara Anlaşması
 - B. Roma Anlaşması
 - C. Maastricht Anlaşması
 - D. Brüksel Anlaşması
 - E. Paris Anlaşması
5. Avrupa Birliği'nin çiftçilerine ürünleri için asgari bir bedel vererek onları fiyat düşmelerine karşı korumak amacıyla belirlediği fiyata ne ad verilir?
 - A. Müdahale Fiyat
 - B. Hedef Fiyat
 - C. Eşik Fiyat
 - D. Referans Fiyat
 - E. Rekabetçi Fiyat

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı. Avrupa Topluluğu ve Türkiye, Ankara, 1993.

DPT. Türkiye ve Avrupa Entegrasyonu, 7.BKP Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 1995.

İyibozkurt, Erol. Küreselleşme ve Ekonomimiz, Ezgi Kitabevi, Bursa, 1990.

Karlık, S. Rıdvan. Avrupa Birliği ve Türkiye, Beta Basım A.Ş., İstanbul, 1998.

Seyitoğlu, Halil. Uluslararası İktisat, Güzem Yayınları, İstanbul, 1996.

TOBB. AET'yi Kuran Anlaşma (Roma Anlaşması), Ankara, 1988

TOBB. Türkiye- AB Gümrük Birliği, Ekonomik Rapor, Ankara, 1993.

Yüksel, A. Sait. Türkiye İlişkileri Açısından AET, EİTİA Yayınları, Eskişehir, 1976.

Değerlendirme Sorularının Yanıtları

1. A 2. C 3. D 4. C 5. A